

жава. Почти всички културни и обществени дейци, изобщо всички попросвѣтени люде, които до тогава ръководѣха читалищата, се отдадоха въ служба за строителство на младата българска държава; тѣ станаха чиновници, съдии, адвокати, а мнозина се увлѣкоха въ бурни политически борби около управлението на държавата. Затова частниятъ починъ въ дѣлото на културното творчество и народното пробуждане почти заглѣхва. Животъ и дейностъ закипява главно въ държавното строителство и новосъздаденитѣ политически организации. Читалищата бѣха лишени отъ своитѣ преданни и дейни ръководители и тѣ изпадатъ, въ първитѣ години следъ освобождението, въ анемия, полузамръзло съществуване, а нѣкои дори престанаха да съществуватъ. Многостранната дейностъ на читалищата отъ предосвободителната епоха намалява значително; отъ читалищата държавата отнѣ изцѣло грижата за училищата и учителитѣ. Свободния животъ увлѣче народътъ и като че ли жаждата за знания временно намалѣ и се създадоха нови духовни интереси къмъ политическия животъ на страната. Читалищната аудитория също намалѣ, много въпроси се отнѣха отъ нея и прехвърлиха въ общинитѣ, по площадитѣ и кръчмитѣ. Като че ли за просвѣтата на невръстнитѣ, както и за възрастнитѣ трѣбва да се грижи вече само държавата. Оредѣха и членоветѣ на читалищата, намалѣха до минимумъ тѣхнитѣ приходи, отрудни се издрѣжката имъ; останаха малцина идеолози около читалищата, които, отъ любовъ къмъ своето дѣло, продължаваха да се грижатъ и пазятъ читалищното имущество. Тоя периодъ отъ развитието на нашитѣ читалища непосредствено следъ освобождението, отъ около десетина години (1877—1888 г.), може да се каже, че е въ пъленъ упадѣкъ. Затова много читалища потърсиха безплатното получаване на книги, списания и вестници, защото нѣмаха срѣдства за да си ги купятъ. Въ същото време много често отправяха настоятелни искания къмъ частни лица и общини за помощи и дарения, за да могатъ да се издрѣжатъ. Само на нѣкои мѣста нѣкои читалища проявяваха по-значителенъ животъ и то благодарение личнитѣ жертви и голѣмия идеализъмъ на народнитѣ учители, които не напустнаха читалищата и при свободна България. Българскиятъ народенъ учителъ, вѣренъ на своето назначение да сѣе просвѣта и обучава невръстнитѣ, както преди освобождението, така и следъ освобождението, па и до наши дни, е най-дейниятъ и надежденъ читалищенъ деецъ. На нѣкой мѣста учителитѣ презъ това време откриха нови читалища. Така, за времето отъ 1881 до 1890 г. включително бѣха основани нови 44 читалища. Въ същото време отъ съществуващитѣ до освобождението около 140 читалища твърде значителенъ брой бѣха престанали да съществуватъ. Вече въ освободена България ние се лишихме отъ читалищата въ Македония и всѣкаква връзка съ тѣхъ бѣ прекъсната. До войната 1912—1913 г. все още имахме отношения съ нѣкои отъ читалищата въ Македония, но следъ тая злополучна за племето ни война, бидоха закрити всички читалища. Не по-добра бѣ участъта и на читалищата въ стара Добруджа: и тѣ престанаха да съществуватъ безъ надежда за възраждане.

Като че ли десетина години свободенъ животъ бѣха достатъчни за да се насити нашата интелигенция на тоя животъ. Създадоха се вече нови културни нужди по села и градове. Започна да се възражда отново театралното дѣло, чито главенъ организаторъ се яви народния учителъ. Започнаха да се даватъ, главно отъ учителитѣ, театрални пред-